

Pöytäkirja

VN/8051/2019

10.12.2020

Kansallinen demokratiaohjelma 2025

Valmistelu- ja koordinoitutyöryhmän kokous 6/2020

Aika	Keskiviikko 25.11.2020 klo 9-11
Paikka	Skype
Työryhmän jäsenet (varajäsenet suluisissa)	Pekka Timonen, oikeusministeriö (pj.) (x) Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö (vpj.) (x) Johanna Nurmi (Markku Mölläri), valtiovarainministeriö (x) Harri Martikainen (Hanna Helinko), sisäministeriö (x) Pekka Alhojärvi, maa- ja metsätalousministeriö (x) Ilkka Ojala (Katariina Kujanen), puolustusministeriö (x) Anju Asunta (Matti Laitio), ympäristöministeriö (x) Tommi Nioppola (Tuija Maanoja), liikenne- ja viestintäministeriö (-) Rauno Merisaari (Johanna Jokinen-Gavidia), ulkoministeriö (x) Marja N. Pulkkinen (Anna Mikander), opetus- ja kulttuuriministeriö (x) Vava Lunabba (Jouni Varanka), valtioneuvoston kanslia (-) Henna Leppämäki (Jaska Siikavirta), sosiaali- ja terveysministeriö (x) Laura Holkko (Anu Laitinen), työ- ja elinkeinoministeriö (x) Maria Wakeham-Hartonen, oikeusministeriö
Sihteerit	Liisa Männistö, oikeusministeriö Nina Suorsa, oikeusministeriö
Kutsutut asiantuntijat	(-) Johanna Askolin af Ursin , oikeusministeriö (-) Sami Demirbas , oikeusministeriö (x) Heini Huotarinen, oikeusministeriö (-) Arto Jääskeläinen , oikeusministeriö (x) Taina Nikula, ympäristöministeriö (x) Laura Nurminen, oikeusministeriö (x) Laura Peuraniemi, oikeusministeriö (x) Lauri Rapeli, Åbo Akademi (x) Maija Setälä, Turun yliopisto (x) Jari Varsaluoma, Tampereen yliopisto

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	S-posti, internet
Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax	E-post, internet
Oikeusministeriö	Eteläesplanadi 10	0295 16001	09 160 67730	oikeusministerio@om.fi
PL 25	00130 Helsinki	Internat.	Internat.	www.oikeusministerio.fi
FI-00023 Valtioneuvosto	Finland	+358 295 16001	+358 9 160 67730	www.justitieministeriet.fi
Finland				

Asialista

1. Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.01. Todettiin läsnäolijat.

2. Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin muutoksitta.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 3.1)

Hyväksyttiin muutoksitta.

4. Kansalaisraadit ja -paneelit uusina osallistumisen muotoina

Puntaroiva kansalaiskeskustelu päätöksenteon tukena ***professori Maija Setälä, Turun yliopisto***

Setälä esitteli puntaroivan kansalaiskeskustelun muotoja ja käytötapoja sekä kokemuksia ja tutkimustietoa puntaroivasta kansalaiskeskustelusta. Setälän mukaan hallinnossa on viime aikoina enenevässä määrin kiinnostuttu kansalaiskeskustelun eri muodoista suhteessa edustukselliseen päätöksentekoon. Setälä totesi, että keskusteluissa on tuotu esiin huolia siitä, että puntaroiva kansalaiskeskustelu kilpailisi edustuksellisten instituutioiden kanssa. Setälän mukaan puntaroiva kansalaiskeskustelu ei kuitenkaan kilpaile edustuksellisen järjestelmän kanssa vaan täydentää sitä, ja soveltuu erityisen hyvin vaikeiden kysymysten käsittelemiseen.

Kansalaisraati OECD:n Civic Space Scanin yhteydessä ***forskningschef Lauri Rapeli, Åbo Akademi***

Rapeli esitteli valmisteilla olevan kansalaisraadin, joka on tarkoitus toteuttaa OECD:n Civic Space Scan -selvityksen yhteydessä. Kansalaisraadin tavoitteena on keskustella kansalaisyhteiskunnan tilasta Suomessa. Tarkempi kysymyksenasettelu selviää torstaina 26.11.2020. Raadin teema kuitenkin liittyy Suomen kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuteen ja siihen, miten kansalaisyhteiskunnan mahdollisia ongelmia voidaan ratkoa tänään, jotta tulevaisuus näyttäisi paremmalta. Kansalaisraadin tuotosten on myös tarkoitus tukea käynnissä olevaa lainsäädäntötyötä. Raportti kansalaisraadista valmistuu maaliskuussa.

Kansalaisraati strategisen kiertotalousohjelman yhteydessä
neuvotteleva virkamies Taina Nikula, ympäristöministeriö

Nikula kertoi Kiertotalousohjelma 2020:n valmistelun tueksi järjestetystä kansalaisraadista, joka kokoontui kolme kertaa. Raatilaisten palautteissa mahdollisuutta osallistua arvostettiin ja raatilaiset kokivat päässeensä vaikuttamaan. Raadin osallistujamäärä tippui loppua kohti, mutta toisaalta loppuun asti mukana olleet keskustelivat vilkkaasti ja olivat sitoutuneita. Raadista saatiin selkeitä syötteitä ohjelmatyöhön.

Tulevaisuuskeskustelut tulevaisuusselonteon valmistelussa
erityisasiantuntija Vava Lunabba, valtioneuvoston kanslia

Lunabba esitteli tulevaisuusselonteon yhteydessä järjestettävistä tulevaisuuskeskusteluista (yhteensä 50 kpl). Keskusteluja järjestetään syksyn 2020 ja kevään 2021 aikana ja menetelmänä käytetään Erätauco-dialogia. Tähän mennessä on järjestetty 15 keskustelua. Alustavat kokemukset ovat lupaavia, vaikka esim. kutsuprosessi on työläs. Lunabban mukaan heterogeeninen osallistujajoukko johtaa usein parempaan keskusteluun. Tähän mennessä on havaittu, että naiset ilmoittautuvat mukaan useammin kuin miehet. Osallistujien palaute on ollut pelkästään positiivista ja hyvin innostunutta. Dialogeista on tarkoitus tehdä koonti, jota voidaan hyödyntää osana demokratiaohjelmaa.

Digiraati nuorten kuulemisen muotona
tutkijatohtori Jari Varsaluoma, Tampereen yliopisto

Varsaluoma esitteli All Youth –tutkimushankkeessa kehitettyä Digiraati-konseptia, jonka tavoitteena on tarjota yhtäältä kaikille nuorille (16-25 v) turvallinen, motivoiva ja helppokäyttöinen digitaalinen kanava keskustella yhteiskunnallisista asioista ja saada positiivisia osallistumisen kokemuksia, sekä toisaalta virkamiehille tehokas ja valtakunnallisesti kattava väylä kuulla nuorten mielipiteitä. Digiraatia on pilotoitu tähän mennessä mm. YM:n, Tampereen nuorisopalvelujen ja SPR:n kanssa. Pilotteja ja jatkokehittämistä on tarkoitus jatkaa mm. OM:n, OKM:n ja SPR:n kanssa.

Keskustelu

Puheenjohtaja avasi keskustelun toteamalla, että alustusten perusteella näyttäisi olevan kolme erilaista tapaa käyttää kansalaiskeskustelua: 1) päätöksenteon tukeminen (haastavin; miten osallistujien motivaatio säilytetään); 2) valmisteluun liittyvä (keskustelun anti on välittömämmin vietävissä eteenpäin), 3) nuorten kuuleminen (eniten lupauksia herättävä malli). Keskustelussa tuotiin esiin mm. seuraavia näkökulmia:

- Kansalaiskeskustelujen edistäminen on demokratiaohjelmaan kirjattu tavoite, jota on nyt onnistuttu viemään konkreettisempaan suuntaan. Yhteistyötä on tehty poikkihallinnollisesti.

- Erätauko-menetelmällä järjestetään 2020-2021 myös demokratiohjelman puitteissa yhteensä 14 dialogia eri puolilla Suomea eri teemoista (yhteistyössä mm. OM, VM, YM, OKM, Erätauko-säätiö, Allianssi ry).
- Nuorten kuulemisen kehittämiseksi on käynnistetty keskustelu mahdollisuudesta kehittää Nuortenideat.fi-palvelua Digiraati-mallia hyödyntäen.
- Kansalaiskeskustelujen mahdollinen vaikutus yleiseen luottamuksen ilmapiiriin (laajemmin kuin keskusteluun osallistuneiden osalta) riippuu siitä, miten näkyvä kansalaisraati on. Setälän mukaan Mustasaari-case on tässä suhteessa avartava: tutkimuksessa saatiin viitteitä siitä, että kansalaisraadien julkilausuman lukeminen näyttää lisänneen kuntalaisten luottamusta laajemminkin. Mekanismit on vaikea selittää, mutta oletuksena on, että julkilausumaan on kirjattu parhaat käytettävissä olevat argumentit. Laajempi vaikuttavuus edellyttää kansalaisraadien näkyvyyttä ja tehokasta viestintää laajalle yleisölle.
- Lainvalmistelussa eri osallisuusmenetelmistä on ilmeistä hyötyä, mutta niiden järjestäminen eri hankkeiden puitteissa ja eri ministeriöissä on hyvin vaihtelevaa. Pohdittiin, voisiko valtioneuvostotasolla tehdä jonkinlaisen palvelulupauksen tai yhteisen käytännön siitä, miten isoissa hankkeissa osallistetaan kansalaisia. Myös osallistamisen/kuulemisen resursointia tulisi parantaa. Nykyisellään resursointia ei ole VN-tasolla mietitty rakenteellisesti, vaan se on satunnaista.
- Sovittiin, että OM osallistuu yhdessä VM:n ja Åbo Akademin kanssa Civic Space Scanin kansalaisraadien kysymyksenasetteluun. Kansalaisraati on osa laajempaa Civic Space Scan -kokonaisuutta, johon sisältyi raadin lisäksi aiemmin toteutettu kysely kansalaisjärjestöille ja perustiedonhankintaprosessi. Kansalaisraadista on tarkoitus viestiä joulukuun puolivälissä, jolloin julkistetaan uusi avoimen hallinnon strategia. OECD:ltä on tullut myös iso avoimen hallintoon liittyvä kysely, jonka yksi osio käsittelee kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia. VM valmistelee vastauksen yhteistyössä mm. OM:n kanssa.

Todettiin, että demokratiohjelman puitteissa on tarpeen vetää yhteen kokemukset erilaisista kansalaiskeskusteluista ja niiden kokeiluista. Toimivia malleja on mielekästä institutionalisoida ja jalkauttaa laajemmin.

5. EU:n ja Pohjoismaiden ministerineuvoston demokratiohjelmaan menpiteet ja tavoitteet suhteessa kansalliseen demokratiohjelmaan

*neuvotteleva virkamies Heini Huotarinen, OM
yksikön päällikkö Niklas Wilhelmsson, OM*

Huotarinen esitteli alustavia tietoja EU:n demokratioimintaohjelmasta, joka julkaistaan ensi viikolla. Ennakkotietojen mukaan toimintaohjelma vaikuttaa samanhenkiseltä Suomen kansallisen demokratiohjelman kanssa. Euroopan komissio on ollut kiinnostunut suomen demokratiohjelmiin. EU:n

demokratiatoimintaohjelman pääteemoja ovat tällä tietoa: 1) Protecting election integrity and promoting civic engagement and democratic participation, 2) Strengthening media freedom and media pluralism, ja 3) Countering disinformation. Läpileikkaavia teemoja ovat kansalaisyhteiskunta ja digitalisaatio. OM valmistelee asiasta E-kirjettä.

Wilhelmsson kertoi Pohjoismaiden ministerineuvoston Suomen puheenjohtajuuskauden suunnitelmista demokratiapolitiikan osalta. Tarkoitus on perustaa pohjoismainen demokratiaverkosto 2021, jonka koollekutsujia ovat mm. Ruotsalais-suomalainen kulttuurirahasto ja Chydenius-säätiö. Valtuuskunnan jäseniksi on kutsuttu julkishallinnon edustajia, poliittisia päättäjiä, säätiöiden, järjestöjen ja yliopistojen edustajia. Verkoston tehtävänä on vahvistaa pohjoismaista demokratiakeskustelua ja yhteistyötä. Puheenjohtajuuskauden ohjelmaan sisältyy mm. kaksi pyöreän pöydän keskustelua Hanasaassa ja korkean tason seminaari Brysselissä (EU-edustusto). Lisäksi VNK yhdessä OM:n kanssa suunnittelee kestävän kehityksen teeman ympärille oheistilaisuutta demokratiateemaan liittyen ensi syksynä.

Lunabba toi esiin, että ilmeisesti myös OKM:llä on demokratia ja kestävä kehitys jonkin tilaisuuden teemana; yhtymäkohdat on hyvä selvittää.

6. Demokratiatoimintaohjelman viestintä- ja vuorovaikutustoimenpiteet (liite 6.1)

asiantuntija Nina Suorsa, OM

Suorsa esitteli demokratiatoimintaohjelman sisäisen ja ulkoisen viestinnän tavoitteet sekä suunnitellut toimenpiteet, mm. Demokratian aamukahvit -konseptin.

Keskustelussa tuotiin esiin, että tasapuolista, vaikuttavaa ja kattavaa osallisuutta lainvalmistelussa ja muissa yhteiskunnallisesti merkittävässä hankkeissa voitaisiin tukea yhteisellä palvelulupauksella, "työkalupakilla" ja resursointisuosituksella.

Demokratian aamukahvit -konsepti sai työryhmän jäseniltä kannatusta. Sovittiin, että kootaan yhteinen ohjelmarunko ja perusmateriaali, jota kukin ministeriö voi halutessaan hyödyntää omia tilaisuuksia järjestäessään. Osa materiaaleista on jo nyt Tiimerissä. Esimerkiksi demokratiatoimintaohjelman toimintasuunnitelman päivitys voi tarvittaessa olla yksi aamukahveilla käsiteltävistä teemoista.

7. Demokratiatoimintaohjelman toimintasuunnitelma 2.0

yksikön päällikkö Niklas Wilhelmsson, OM

Wilhelmsson esitti, että demokratiatoimintaohjelman toimintasuunnitelman päivitetty versio vietäisiin ministerityöryhmään vasta alkusyksyllä 2021 maaliskuun 2021 sijaan. Perusteluna tälle on se, että monet nykyisen toimintasuunnitelman hankkeista ovat vasta käynnistyneet tai ovat vielä keskeneräisiä. Esim. kaksi parlamentaarista

työryhmää saavat työnsä valmiiksi loppukevällä/alkukesällä ja myös sote-
maakuntaudistus on vielä kesken.

Wilhelmsson esitteli alustavan tilannekatsauksen toimintasuunnitelman hankkeiden
toteutuksen osalta. Sovittiin, että tilannekatsausluonnos lähetetään työryhmälle ja
jäseniä pyydetään lähettämään sihteeristölle mahdolliset huomiot ja täydennykset
11.1.2021 mennessä. Tilannekatsausta käsitellään työryhmän seuraavassa
kokouksessa.

8. Muut asiat

Ei muita asioita.

9. Seuraavat kokoukset

Keskiviikko 20.1.2021 klo 9-11

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 10.48.

JAKELU Työryhmän puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsenet ja varajäsenet

TIEDOKSI Hankeikkuna